

CONCEPTUL DE EDUCAȚIE MORALĂ – ÎNVĂȚAREA ȘI TRĂIREA CREDINȚEI

Prof. Nadia ANDREICA

Colegiul Național "Vasile Lucaciu", Baia Mare, Romania

nadiaandreica@yahoo.com

ABSTRACT: *The Concept of Moral Education - Learning and Living the Faith.*

Morality refers to a system of norms and rules which regulate the behavior of the human subject according to certain values (honesty, fairness, sincerity, helpfulness), values widely shared at the level of a society. Moral education is that dimension of education through which the character is founded and developed as a relational-value side of the personality, respectively of the conscience and moral conduct of the human subject.

To the formation of conscience and moral conduct contribute in various ways and degrees conjugated, simultaneous or sequential, systematic or sporadic actions of multiple factors, of which can be mentioned: school, family, group of friends, church and the mass-media.

Faith is the premise from which all religious life and all human progress begins in the process of knowing God, contemplating God, and accepting divinity in our lives. Faith helps us to live a life in accordance with the values promoted by both religion and moral education.

The religious sentiment was reflected in the ideologies and religious forms found in all primitive peoples and then in the ancient ones. People have to accept religion, no matter what it may be Christian, Buddhist, Islamic, etc., as a form of communication with the supreme power.

Faith, a rational procession that descends into the heart, and here, I perceive the heart as a symbol of feeling and experience, is an epistemological journey but also an internal war, a struggle for inclusion and acceptance, understanding and spiritual experience, which unfolds throughout life.

„Faith is the free consent of the soul.” - Saint Anthony the Great

Keywords: *morality, moral education, faith, living the faith.*

Ființa umană este eminentamente o ființă socială iar la rândul său, acest statut implică și presupune variate și permanente interacțiuni ale omului cu semenii săi. În absența unor reglementări clare și corecte ale relațiilor interumane, orice tip de societate își pierde rapid consistența, ajungându-se în final la atomizarea acesteia.

Morala se referă la un sistem de norme și reguli care reglementează comportamentul subiectului uman în funcție de anumite valori (onestitate, corectitudine, sinceritate, într-ajutorare, etc.), valori larg împărtășite la nivelul unei societăți.

Alături de alte dimensiuni ale educației, *educației morale* îi revine un rol major în asigurarea realizării tuturor funcțiilor specifice ale acțiunii instructiv-formative și cu deosebire a celei privitoare la integrarea socială a omului, știut fiind faptul că situarea în cadrele existenței sociale condiționează în mod semnificativ devenirea personalității subiectului uman. Educația morală¹ se realizează în practica socială ce se manifestă în cadrul unei comunități. Ea nu este posibilă în afara relațiilor sociale ce se stabilesc între oameni.

Educația morală este acea dimensiune a educației prin care se urmărește fondarea și dezvoltarea caracterului ca latură relațional-valorică a personalității, respectiv a conștiinței și conduitei morale a subiectului uman.

Paradigma contemporană a educației morale este fundamentată pe îmbinarea cunoașterii morale cu acțiunea morală iar esența educației morale constă în crearea unui cadru adecvat interiorizării componentelor morale sociale în structura personalității elevului, fapt în măsură să conducă la punerea în joc a unor comportamente interumane adecvate.

Formarea profilului moral începe în primii ani ai copilăriei și se consolidează pe tot parcursul vieții. Morala, ca fenomen social, reflectă relațiile ce se stabilesc între oameni într-un anumit context social, valorile și regulile etice, prin care se reglementează raporturile omului cu semenii săi, cu societatea și cu sine însuși. Normele și regulile morale se pot exprima printr-un ansamblu de propoziții prescriptive sub formă de obligații, interdicții și permisiuni privitoare la acțiunile și comportamentele subiectului uman.

Factorii dezvoltării morale

Procesul formării conștiinței² și conduitei morale este unul complex și de durată, implicând multiple restructurări ale comportamentelor personali-

1 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Valences of Education", în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.

2 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Key aspects of the Freedom of Conscience", în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Les Arcs, France, Editions IARSIC, 2016, pp.30-37.

tății umane în general și a caracterului ca latură relațional-valorică a acesteia, în special.

La formarea conștiinței și conduitei morale contribuie, în diverse moduri și grade, acțiunea conjugată, concomitentă sau secvențială, sistematică sau sporadică, a mai multor categorii de factori, dintre care pot fi menționați: școala, familia, grupul de prieteni, biserica și mass-media.

Având ca și criteriu de clasificare măsura în care factorii de mai sus exercită o influență organizată, sistematică și mai ales fundamentată din punct de vedere psihopedagogic, distingem între factori cu acțiune educativă indirectă (familia, grupul de prieteni, mass-media, biserica), și factori direct educativi (școala sau alte instituții specializate în dezvoltarea personalității umane).

Familia reprezintă elementul constitutiv primar al societății, îndeplinind în acest context funcții multiple: biologice, psihologice, sociale, economice, culturale, educative, etc. Familia a apărut pe o anumită treaptă a dezvoltării sociale și a evoluat de-a lungul timpului, implicând funcțiile mereu determinate de condițiile culturale și istorice concrete. Expresia „familia constituie prima școală a omenirii” este valabilă mai ales când vine vorba de educație morală, deoarece aici, în familie, se dau primele exemple și primele noțiuni de educație morală. Bazele cunoașterii valorilor morale, a înțelegerii frumuseții lor, a traducerii lor în fapte de conduită cotidiană, se realizează în familie. De calitatea educației din familie depinde întregul esafodaj al educației morale realizat de ceilalți factori.

Școala continuă procesul educației morale început de familie, la un alt nivel.³ Ea reprezintă factorul instituțional specializat în formarea și devenirea morală a omului. În contextul în care ceilalți factori urmăresc dezvoltarea moralității, școala este considerată ca fiind factorul principal al acțiunii complexe de formare a copilului în concordanță cu cerințele și valorile societății. Acest fapt se datorează mai multor aspecte, dintre care amintim: școala dispune de personal didactic calificat, specializat în acest sens, iar activitatea educativă se desfășoară pe baza respectării unor principii și a unei metodologii psihopedagogice date, elemente ce fac posibilă desfășurarea optimă a acțiunii instructiv-formative și asigurarea unui ca-

3 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Current Values of Education and Culture”, în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.

racter sistematic, ritmic și progresiv al devenirii morale a subiectului uman.

Sarcinile asumate de școală în ceea ce privește dezvoltarea morală a personalității sunt formarea conștiinței și a conduitei morale. Acestor două obiective generale le sunt subsumate o serie de obiective particulare, aparținând domeniilor cognitiv, afectiv-motivațional și comportamental, conștiința și conduita reprezentând elementele constitutive centrale ale moralității.

Sintetizând, educația morală desfășurată în școală urmărește, pe de o parte, dotarea copilului cu informații, principii și reguli de acțiune fundamentate pe valori morale ferme, iar pe de altă parte, asigurarea pe această bază, a unei cât mai bune consistențe etice între ceea ce gândește, ce simte și ce face efectiv elevul.

Societatea reprezintă un alt factor determinant al devenirii morale a subiectului uman. Astfel:

- **Mass-media**- constituie un puternic factor educativ al societății contemporane, având atât aspecte pozitive cât și aspecte negative în ceea ce privește educația copiilor și tinerilor.
- **Biserica** - este o instituție cu profil moral prin excelență, este coparticipantă de drept și de fapt la educația etică. Biserica a exercitat în permanență, alături de funcția religioasă, o importantă funcție educativă, colaborând adeseori cu alte instituții în vederea formării unei personalități umane conforme cu idealul educațional al diferitelor epoci istorice. Cu toate că în prezent există o mare varietate de culte și instituții religioase, toate contribuie într-o anumită măsură la dezvoltarea personalității individului.

Finalitățile influențelor educative exercitate de către biserică vizează, pe de o parte, formarea conștiinței religioase (incluzând, asemeni conștiinței morale elemente de ordin cognitiv, afectiv și volitiv), iar pe de altă parte, dezvoltarea unui comportament religios, transpus în practică în spiritul valorilor religioase (formarea de deprinderi și obișnuințe de a acționa constant pe baza principiilor și normelor religioase determinate), prin intermediul participării, constante sau nu, la activitățile și acțiunile pe care aceasta le inițiază și le organizează.

- **Instituțiile de cultură (cinematografele, teatrele, etc.)** – au ca atribuții transmiterea culturii în rândul oamenilor de diverse vârste. Desigur că această cultură nu este și nu poate fi exclusiv religioasă, așa cum pretind reprezentanții cultelor neoprotestante. Dar cultura nu

poate fi golită de substanța sa creștină, fără riscul de a o falsifica. Căci omul, datorită conștiinței limitelor sale, a simțit nevoia unei forțe divine protectoare. Și fără credința într-o asemenea forță, care protejează pe „cei buni” și penalizează pe „cei răi”, omenirea a alunecat într-o prăpastie morală ale cărei efecte le simțim încă prin proliferarea delictelor de toate gradele: minciună, înșelătorie, crimă, hoție.

- * **Grupul (grupul de prieteni, grupul de muncă, grupul de vecinătate, etc.)** are efecte educative incontestabile și în materie de educație morală. Zicătoarea românească, „Cine trăiește în pădure cu lupii, învață să urle ca ei”, pune în evidență tocmai influența pe care o exercită grupul asupra individului. Aceeași idee este marcată și în zicătoarea, „Spune-mi cu cine te însoțești, ca să-ți spun cine ești”.

În consecință, este de mare importanță ca părinții să știe să orienteze copilul spre grupul de prieteni cu influență pozitivă, după cum noi, adulții, va trebui să fim atenți și precauți în alegerea grupului de prieteni. Copilul este ajutat să-și însușească înțelegerea motivelor morale de activitate pe baza aprecierii diferitelor sale fapte de către părinți și profesor.

Învățarea și trăirea credinței

Credința este premisa de la care pleacă toată viața religioasă și tot periplul omului în procesul cunoașterii lui Dumnezeu, a contemplării lui Dumnezeu și a acceptării Divinității în viața noastră. Credința nu este o trăire și un sentiment cu care ne naștem, însă este o realitate spirituală spre care tindem ontologic, sămânța credinței fiind sădită în sufletul omului încă de la Creație. Aceasta rămâne și după căderea în păcatul strămoșesc, însă doar sub forma de reminiscențe, nu în forma ei primordială.

Pornind de la aceste reminiscențe, sentimentul religios s-a reflectat în ideologiile și formele religioase întâlnite la toate popoarele primitive și mai apoi la cele antice, făcând abstracție de poporul evreu, care s-a învrednicit să primească Revelația Divină pe cale directă, mai întâi prin prooroci și apoi prin însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat. (Evrei 1, 1-2).

Cu toate că religia nu dispune de dovezi factice sau logice care să confirme ideea de putere divină, biserica și teologia lasă impresia că ar deține niște dovezi aparte, ceva ce rațiunea și știința nu ar fi capabile să combată.

Pentru mulți alții însă, religia se ține departe de știință, restrângându-se doar la conceptul de morală și la sistemele de valori. Însă, înălțarea (trupului) Fecioarei Maria, învierea lui Iisus, viața de după moarte nu sunt

nici pe departe probleme de morală și de valori, ci sunt fapte de natură științifică.

Există totuși o conexiune între acestea două. Știința, prin salturile sale uluitoare, a lăsat în urmă evoluția morală, astfel a ajuns în preajma unor adevăruri periculoase pentru existența umană (fizica nucleară și ingineria genetică sunt doar două exemple în acest sens). De aceea este necesar un „arbitru” moral. Tocmai aici religia ar trebui să sugereze moduri în care va trebui folosită cunoașterea născută din știință și în nici un caz să impună adevăruri imposibil de demonstrat. Rămâne evident că nu se poate demonstra strict rațional nici existența, nici inexistența lui Dumnezeu. Numai experiența personală a credinței, libertatea fiecăruia dintre noi de a experimenta o formă de credință sau alta ne pot ajuta să găsim un răspuns căutării lui Dumnezeu. Oamenii trebuie să accepte religia, indiferent că e cea creștină, budistă, islamică etc, ca o formă de comunicare cu puterea supremă și nu numai, iar știința ca o formă de cunoaștere a adevărului dedus teoretic și experimental.

Odată cu venirea printre oameni a Fiului lui Dumnezeu conceptul de credință și religie a căpătat o cu totul altă semnificație și un cu totul alt înțeles, mult mai profund, mult mai descriptiv în înțelesul său. Dezvoltarea lingvistică și multitudinea semantică din limba română au adus cuvântului *credință* o pleiadă de sensuri și semnificații.

Credința este o procesiune intelectuală și sentimentală, un periplu gnoseologic, este un proces de învățare continuă și de exersare mentală și spirituală. Procesul de credință urmărește un întreg parcurs din care amintim principiile importante pe care se bazează învățarea și creșterea launtrică a procesului de credință: credință în fidelitate Hristologică – credincioșie față de Hristos, credință în fidelitate apostolică – credincioșie față de Apostoli, credință în fidelitate tradițională- credincioșie față de tradițiile înmânate de Isus Hristos, Apostolii Săi și urmașii lor, credință în fidelitate de transmitere – credincioșie față de cei care au înmânat această sfântă credință, credință în fidelitate estetică (Filocalică)- credincioșie față de frumusețea adevărului și bunătații, așa cum se găsește în înțelepciunea ascunsă a lui Isus Hristos.

Este esențial la pornirea într-o călătorie nu numai a cunoaște destinația, ci și a avea o listă pentru a afla măsura unui început, de aceea copiii trebuie ghidați încă de mici în procesiunea aceasta a cunoașterii lui Dumnezeu și a însușirii valorilor morale.

Credința, procesiune rațională care coboară în inimă, și aici percep inima ca simbol al sentimentului și al trăirii, este un periplu gnoseologic dar și un război intern, o luptă de cuprindere și acceptare, de înțelegere și trăire duhovnicească. Credința, percepută ca termen abstract sau ca sentiment sau trăire lăuntrică a generat nenumărate definiții date de oameni de știință și intelectuali, precum și Sfinții Părinți⁴, trăitori ai fenomenului credinței.

În continuare, voi prezenta câteva maxime și definiții ale termenului credință, pentru a evidenția diferitele percepții și gândiri despre sentimentul religios și despre procesul de credință.

Credința este esența dorinței. (Prentice Mulford - În zarea nemuririi)

Credința este o oază în inimă, la care nu poate ajunge niciodată caravana gândirii. (Kahlil Gibran)

Credința este libera consimțire a sufletului. (Sfântul Antonie cel Mare)

Credința este contemplarea unui lucru tainic. (Teodoret)

Credința este îndoială. (Emily Dickinson)

Credința este osteneala care rezultă din strădania de a păstra integritatea lui Dumnezeu în loc de cea proprie. (Matt Berry)

Credința înseamnă să crezi în unele lucruri atunci când bunul simț îți spune să nu crezi. (George Seaton)

Credința este un mare viciu, un exemplu de refuz obstinat de a asculta de rațiune, ceva irațional și indezirabil, o formă de auto-hipnoză. (Richard Robinson)

Credința este marea eludare, marea scuză pentru evitarea nevoii de a gândi și evalua dovezi. Credința se manifestă în ciuda, poate chiar din cauza, lipsei dovezilor. (Richard Dawkins)

Credința este o închipuire care refuză concretul și care nu se sinchisește de ceea ce o dovedește falsă. (Emil Cioran - Caiete)

Credința este o aventură; este curajul sufletului de a înfrunta necunoscutul. (Henry VanDyke)

Credința este un eufemism pentru prejudecată. (Paul Keller)

4 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Aspecte antropologice în gândirea patristică și a primelor secole creștine*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp. 33-156.

Credința este refuzul de a intra în panică. (David Martyn Lloyd-Jones)

Credința este moartea inteligenței. De îndată ce cineva crede o doctrină de orice fel, ori presupune certitudinea, nu se mai gândește la acel aspect al existenței. (Robert Anton Wilson)

Credința înseamnă să faci primul pas chiar dacă nu vezi toată scara. (Martin Luther King Jr.)

Credința este pasărea care cântă când zorii nu au apărut încă. (Rabindranath Tagore)

Credința este curaj. (David S. Muzzey)

Credința înseamnă să nu îți faci griji. (John Dewey)

Credința este imaginație spiritualizată. (Henry Ward Beecher)

Credința este rațiunea devenită curajoasă. (Sherwood Eddy)

Credința înseamnă să nu vrei să știi ce este adevărat. (Friedrich Nietzsche -Anticristul)

Credința constă în acceptarea afirmațiilor sufletului. (Ralph Waldo Emerson).

Credința, după cum am văzut, este o trăire care se învață, care se deprinde prin practicare și procesiune rațională dar și prin rugăciune și contemplare a Divinității, iar acest periplu ascendent se bazează pe adevărurile de credință revelate de Dumnezeu și formulate și învățate de Biserică, precum și pe trăirea religioasă și participarea la actele liturgice. Acestea sunt premisele de la care pornește drumul anevoios de învățare și însușire, și apoi de trăire launtrică a vieții religioase, a credinței lucrătoare prin fapte.

Bibliografie:

- * ANTONESEI, Liviu, *Polis și paideia, Șapte studii despre educație, cultură și politici educative*, ed. Iași, Iași, Polirom, 2005.
- * BĂNCILĂ, Vasile, *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, 1996.
- * BEL, Vaier, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană. Premise teologice*, Cluj-Napoca, Presa Universitara Clujeană, 2004.
- * CUCOȘ, Constantin, *Educația religioasă*, Iași, Editura Polirom, 1999.

- KATZ, S. Michael; VERDUCCI, Susan; BIESTA, Gert, *Education, democracy, and the moral life*, ed. Springer Science, 2008.
- NICOLAU, Vasile, *Școală și caracter*, București, Editura Cultura Românească, 1938.
- PIAGET, J. and co., *Judecata morală la copil*, București, Editura Didactică și pedagogică , 1980.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Aspecte antropologice în gândirea patristică și a primelor secole creștine*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Valences of Education”, în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Key aspects of the Freedom of Conscience”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Les Arsc, France, Editions IARSIC, 2016, pp.30-37.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Current Values of Education and Culture”, în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.
- ȘANTA, Gheorghe, *Valorile creștine în educația morală a adolescentului*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2004.